

Nekoliko drugačna je Kostanjevčeva „Ella“, dasi tudi tu mrgoli pretiravanja in neverjetnosti. Vsa povest pravzaprav ni nič drugega, nego samo popis, kako podel poštar zapeljuje svojo ekspeditorico. Samo značaj ekspeditorice Elle je nekoliko verjeten, dasi jo je pisatelj nazadnje pahnil v prepad popolnoma po krivici in nasprotno njenemu značaju. Druge osebe so pa prav naivno dobre, ali pa prav satansko zlobne, tako da je oboje neverjetno. So nekatere jako lepe poteze v povesti. Obupna borba Elle proti izprijenosti je vsekakor nekaj zelo lepega; v celoti imamo vendar pred seboj jako zarisano sliko strahovito grdega življenja. V tej povesti se kaže, da pisatelj ni našel še ravnotežja v svojih literarnih nazorih. On hoče slikati življenje naturalistično, to se pravi grdo in odurno. A pri tem ima v sebi še toliko

Iz knjige življenja. II. zvezek. Josip Kostanjevec. Založil pisatelj. Tiskal R. Šeber v Postojni 1904. — Drugi zvezek Kostanjevčevih spisov nam kaže „življenje“ — a življenje v onem ozkem obzorju, katero je znano pisatelju. To obzorje je malomestno in sega od sodnika do davkarice in od diurnista do natakarice. Ako pride še kak častnik v to družbo, je že izreden dogodek, in vse je zbegano, zlasti ženske. Kostanjevec torej popisuje „življenje“ te družbe. To „življenje“ ima jako malo vsebine, je brez idej, brez dejanj in se vleče naprej leno in zanikrno. Moški krokajo, ženske pa opravljajo. V majhnih škandalčkih in intrigah te družbe se giblje pisatelj. Zgodilo se mu je pa pri tem, da je prišel na nekaj novega, skoro bi rekli, na veliko idejo, kakršna se redkokedaj utrne v tako malo duhoviti družbi.

Gospod Kostanjevec je zagledal v tej „eliti“ — zakaj „elita“ je ta družba in se ne sme onečastiti s kakim kmečkim slovenskim imenom — v tej „eliti“ je zasledil g. Kostanjevec vsa dokazila, da je naturalizem prava estetična smer.

V „Kotanski eliti“ nam to dokazuje. Da bi svoj nauk še bolj potrdil, nam jako prozorno namiguje, da je Kotanj — Postojna in da je izbral tamošnjo „elito“ kot dokazilni material za svojo tezo. Ali stoji „kotanska elita“ res tako nizko, ali jo je pa g. Kostanjevec nalašč še bolj ponižal, tega ne moremo preiskovati, ker se bavimo edino le z g. Kostanjevcem. Ta namreč brani moderne slovenske leposlovce, kateri popisujejo slovensko „elito“ sploh kot

jako izprijeno, in zlasti damam ne morejo pustiti dobrega imena. Oglasili so se kritiki, ki pravijo, da ti pisatelji ne slede toliko istini življenja, kolikor nagonom svojega srca, a gospod Kostanjevec nam zagotavlja, da imajo ti pisatelji prav; še več, on nam „ad oculos“ dokazuje, da so ženske ničvredne, da goljufajo svoje može vse vprek in da je neumen tisti mož, kateri še kaj idealnejše sodi o ženskem spolu. Priča — kotanska elita!

Bivši profesor Traven je bil tak idealist, da je imel slovensko ženstvo za moralno in nepokvarjeno in da se je upal vzklikniti zaradi tega: „Slovenci smo narod, ki nikdar in nikdar ne sme dopuščati, da v njegovi idealni književnosti poganjajo enake strupene in kužne gobe, kakoršne se šopirijo v francoski književnosti“ (str. 96.) Za to predrznost ga je Kostanjevec

Cesta v Mukdenu.

naivnega talmi-idealizma, ki ga ne more spravi v sklad z naturalističnimi težnjami, da vidimo pred seboj slednjič čudno mešanico: na eni strani zmagujočega satana, na drugi strani pa uboge grlice, ki nimajo moči, da bi se ojačile do krepkega dejanja. Kostanjevčeva „ljubezen“ je na eni strani nekaj živalsko-grdega, na drugi strani pa nekaj mistično-sanjarskega. „Pride njegova ura“ (prim. str. 123.), pa je po njem — zaljubljen je, in ni mu več pomoči. To gre tako hitro in nenadoma pri Kostanjevcu, da čas in prostor ne igrata nobene vloge. In „s tistim trenutkom začne živeti“ (str. 101.).

Cankar je vsekako globlji talent kakor Kostanjevec, a ta se drži vsaj zunanje oblike povesti in piše stvari, ki se dajo brati. Sicer pa v letošnjem zvezku „Knezove knjižnice“ ni nič posebnega. Dr. E. L.